

Степанова А.А.,
*студентка 6 курсу, 1 групи,
міжнародно-правового факультету
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

**БІОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ
ОСОБИСТОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ У ФІЛЬМІ ВУДІ АЛЛЕНА
«ІРРАЦІОНАЛЬНА ЛЮДИНА»**

Ключові слова: особистість злочинця, біологічні аспекти, соціальні аспекти, особистість злочинця, психопатія.

Анотація. У тезах розглянуто біологічні та соціальні аспекти розвитку особистості злочинця на прикладі героя фільму Вуді Аллена «Ірраціональна людина». Встановлено взаємозв'язок між цими двома аспектами.

Аннотація. В тезисах рассмотрены биологические и социальные аспекты развития личности преступника на примере героя фильма Вуди Аллена «Иррациональный человек». Установлена взаимосвязь между этими двумя аспектами.

Ключевые слова: личность преступника, биологические аспекты, социальные аспекты, личность преступника, психопатия.

Summary. In theses examined the biological and social aspects of the development of perpetrator's personality using the example of the hero of Woody Allen's film "Irrational Man". A relationship between these two aspects has been established.

Keywords: perpetrator's personality, biological aspects, social aspects, perpetrator's personality, psychopathy.

Суперечки навколо того, що саме визначає злочинну поведінку людини, не вщухають уже багато років. Розв'язання даного питання протягом довгого часу відбувалось у двох різних напрямках – біологічному та соціальному. На сьогодні ми вже розуміємо, що однобічний підхід щодо вирішення проблеми визначення злочинної поведінки людини є помилковим. Особистість злочинця – це складне інтегруюче поняття, що включає як біологічні, так і соціальні аспекти. Завданням даної роботи є дослідження різних сторін злочинної особистості головного героя картини Вуді Аллена «Ірраціональна людина» - Ейба Лукаса.

Ейб Лукас - професор філософії, що живе в невеликому університетському містечку, розташованому в американському штаті Род-Айленд. Із перших кадрів фільму ми розуміємо, що професор є доволі контроверсійною особистістю, про яку ходить багато пліток та різноманітних чуток. Ми бачимо, що Ейб є емоційно спустошеною людиною, що перебуває у стані кризи. На своїх перших заняттях професор висміює теорію Канта про ідеальний світ, в якому недопустима найменша брехня. Сам він переконаний, що брехня - необхідний елемент світу. Дивлячись картину, ми розуміємо, що життєві позиції Ейба Лукаса сформувалися під впливом багатьох філософських трактатів, частина яких має доволі категоричний характер. Ще на початку фільму професор говорить : «екзистенціалісти вважають, що діла не буде, поки не опустишся на самісіньке дно». На лекції, присвяченій філософії К'єркегора, Ейб говорить, що приймаючи рішення, ми маємо абсолютну свободу вибору і це відчуття свободи викликає жах та запаморочення, свобода бентежить. Поміж тим, із фільму ми дізнаємося, що Ейб цікавиться творчістю Достоєвського та питанням «права на вбивство». Тож, аналізуючи соціальну складову життя Ейба Лукаса, ми бачимо, що він по суті є самітником, що занурений у власні думки, сформовані під впливом категоричних філософських висловлювань та трактатів. Поміж тим, із фільму стає зрозумілим, що професор має проблеми з алкоголем та шукає оточення, яке розділятиме його пристрасть або точно не докорятиме. Якщо продовжити говорити про соціальне оточення героя, то із сюжету ми дізнаємося, що мати Ейба Лукаса вчинила самогубство, випивши відбілювач, коли він ще був дитиною, тож професор жив без матері, поринувши у власні думки.

Протягом багатьох років захоплення філософією та написання доволі категоричних робіт свідомість самітника Ейба поступово деформується. На момент фільму, коли в кафе Ейб разом із студенткою Джилл, що стала йому кимось на кшталт близького друга, підслуховує скарги жінки на корумпованого суддю, який готується відібрати в неї дітей, професор вирішує, що зробив би добру справу, якби позбавив світ від такої людини. Ейб із Джилл обговорюють підслухану в кафе розмову і Джилл висловлюється, що бажала б судді серцевого нападу, хоч це і звучить жахливо. Ейб же повністю впевнюється в тому, що його задумка є благородною і виправданою. У приватній розмові з Джилл він викладає свою теорію про те, що «якщо деякі люди помруть, світ стане краще». Ейб відчує підтримку, правильність своєї теорії і починає діяти.

Відходячи від соціальної сторони особистості, хочу підкреслити, що деструктивна поведінка людини безперечно залежить і від біологічної природи. Стосовно особи Ейба Лукаса можна припустити наявність у нього психічної аномалії, що вплинула на злочинну поведінку, а саме: паранояльної психопатії [1]. Слід зазначити, що психопатія не входить до переліку офіційних психіатричних діагнозів МКБ-10, проте в американському DSM-5 вказується, що психопатія і соціопатія є синонімами антисоціального (дисоціального) розладу особистості [2]. Психопатії - розлади особистості і поведінки в дорослих. Під психопатіями або розладами особистості розуміють стійкі аномалії особи, що характеризуються дисгармонією емоційно-вольової сфери та своєрідним, переважно афективним мисленням. Повертаючись до паранояльної психопатії, варто сказати, що основна риса паранояльних психопатів – схильність до утворення надцінних ідей. Знаходячись у владі цієї ідеї, підкріпленої високою емоційністю, вони підпорядковують реалізації цієї ідеї усі свої думки, прагнення, спонукання, бажання, вчинки. Надцінними ідеями зазвичай є думки про власну високу значущість для суспільства і для історії. Спроба переконати паранояльного психопата не лише не призводить до бажаного результату, але ще більше підтверджує віру у свою правоту і сприяє цілеспрямованій активності для реалізації своєї ідеї. Аналізуючи сюжет фільму, ми розуміємо, що для Ейба Лукаса вбивство судді

стало надцінною ідеєю. Усі його думки і вчинки були направлені на досягнення цієї мети.

Говорячи про біологічну сторону формування криміногенності особистості, не можна оминати думку частини вчених, які пов'язують протиправну поведінку з гормональними порушеннями. Деякі експериментальні дослідження доводять, що рівень чоловічого гормону тестостерону може збільшувати ймовірність вчинення насильницьких злочинів як неповнолітніми, так і дорослими [3, с. 4]. Тож можна припустити, що Ейб Лукас – сильний дорослий чоловік, який має підвищений рівень цього гормону.

Звичайно, аналізуючи фільм, ми не можемо отримати достатньо інформації для формування категоричних висновків, тому маємо лише припущення щодо наявності тих чи інших біологічних та соціальних умов в житті професора Ейба Лукаса. Головне, варто розуміти, що біологічне і соціальне у особі Ейба Лукаса не протистоять одне одному, а існують у нерозривній єдності, взаємозв'язку і взаємообумовленості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Критерії діагностики і психотерапії розладів психіки та поведінки [Електронний ресурс] / Під ред. Б. В. Михайлова, С. І. Табачнікова, О. К. Напрєєнка, В. В. Домбровської // Новини української психіатрії. — Харків, 2003. — Режим доступу: <http://www.psychiatry.ua/books/criteria/paper07.htm>.

2. Regier D. A., Kuhl E. A., Kupfer D. J. DSM-5: Классификация и изменения критериев = The DSM-5: Classification and criteria changes // Всемирная психиатрия / Пер. с англ. Павличенко А. В., ред. Буховец И. И. — Июнь 2013. — Т. 12, № 2. — С. 94. — doi:10.1002/wps.20050. — PMID 23737408.

3. Шостко О. Ю. Біологічні та психологічні теорії пояснення злочинної поведінки неповнолітніх у США / О. Ю. Шостко. // Теорія і практика правознавства. - 2015. - Вип. 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_26.

Науковий керівник: д-р юрид. наук, професор О.Ю. Шостко